

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Het Nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel

„En zij waren volhardende...
„En allen die geloofden waren
bijeën en hadden alle dingen
gemeen... .

„En zij aten tezamen met ver-
heuging en eenvoudigheid des
harten;

„En prezen God, en hadden
genade bij het ganse volk.

„En de Heere deed dagelijks
tot de gemeente, die zalig wer-
den”.

(Handel. 2 : 42 v.v.)

Wat Johannes in één van zijn laatste visioenen gezien heeft in volkomenheid, daarvan lezen we in Handelingen 2 het begin: de bruid van Christus, versierd met de gaven van Zijn Geest.

Het nieuwe Jeruzalem op de straten van het oude Jeruzalem.

Ge hebt soms de indruk, dat het daar in Jeruzalem alles vanzelf ging. Vervuld met de Heilige Geest! Ja, maar dat kwam hierin uit, dat ze volhardende waren. Spontaan en van harte bejeverden ze zich in het zoeken van het onderwijs der apostelen, begerig naar het rechte inzicht in de Schriften, die ze tot dien toe altijd verkeerd gelezen hadden. Hongerig naar de spijs hunner ziel, die ze nu zochten bij de apostelen en niet langer bij de „officiële leraren” van vroeger. Die volharding, waaruit bleek hoe vervuld ze waren, ziet ge telkens wanneer het God behaagt de vervallen hut der kerk weer op te richten.

Zo luisterde in de 16e eeuw een hongerige schare van vele duizenden, in een hagepreek, soms uren lang naar de nieuwe leer der calvinistische predikanten, welke leer toch zeer oud was, maar de Heilige Geest maakte „indachtig”.

Hoe liepen de vorige eeuw de mensen soms uren lang voor de prediking!

Hoe begerig waren velen, in de dagen der „vrijmaking”, naar goede, schriftuurlijke voorlichting.

De levende onderwijzing uit de Schriften vormt de band der broederlijke gemeenschap. Daaruit ontspruit de enigheid des waren geloofs.

Welk een liefdevolle gewilligheid tot hulp aan elkander maakte de Heilige Geest niet los in hun harten!

Zülk een losheid aan hun goederen en zülk een gebondenheid aan elkander dat er geen gebrek geleden is! De broodvraag stond niet op de eerste plaats, maar op de juiste plaats: het hart was vol van iets anders. Wie er alles verlaten had, om Christus' wil, ontving huizen en akkers, zoals Jezus voorzeggd had.

Ze hongerden niet meer en ze dorstten niet meer en de zon stak niet meer op onbeschuutte hoofden, die geen dak boven zich hadden, noch enige koude des nachts viel op hen. En God wies de tranen van hun ogen. Het nieuwe Jeruzalem!

Zalig waren toen de armen, want inderdaad hunner was toen het koninkrijk der hemelen. En Joses, de Leviet, geboortig uit Cyprus, kreeg een nieuwe naam: Barnabas, zoon der vertroosting. Hij ontving zülk een genade des Geestes, dat hij van zijn onroerende goederen verkocht, zoveel als er nodig was om de nood te lenigen en door die daad des

geloofs van Barnabas schonk de Heilige Geest veel vertroosting aan de ganse gemeente. Die daad was een bemoediging voor allen en een teken hoe goed de Heere voor hen zorgde.

Voor zover Barnabas dit aan een zijner minste broederen heeft gedaan, heeft hij dit aan Christus gedaan.

Die eerste gemeente was één groot huisgezin. Waarschijnlijk hadden ze dagelijks een gemeenschappelijke maaltijd. En daar heerste zülk een verheven blijdschap en hartelijke vreugde, dat de gierigheid en de mammondienst vloten.

Hun harten waren eenvoudig, oprecht, zonder bijoormerken. Ze stonden niet naar grote dingen. Wie daarop het oog had, had zich daar niet thuisgevoeld.

De ware kerk bestaat uit ware christenen. Wie er verder ook nog onder ons vermengd mogen zijn!

Hun oog was heel anders gericht dan dat van de valse kerk, die ongebroken en blind, in het oude spoor doorging, zonder bekering.

Niet de grootsheid des levens, maar de eenvoudigheid des harten was hun deel.

De Heilige Geest vervulde hen. Zij prezen God en waren vol van Hem en Zijn grote werken.

Lof voor de HEERE! Dat is het teken, dat we de echte bruid van Christus zijn.

Lof is meer dan dankbaarheid.

Bij dankbaarheid staan de gaven meer in het middelpunt. Bij lof is de aandacht geheel voor de Gever.

Zo werd daar in het oude Jeruzalem de stem van het nieuwe Jeruzalem gehoord: Halleluja, de zaligheid en de heerlijkheid en de kracht en de eer zij de Heere onze God. Lof zij het lam!

De zangers en de speellieden, mitsgaders al Mijn fonteynen waren binnen de stad Gods.

En naarmate door het onderwijs der apostelen het oog geopend werd voor al Gods grote werken, des te meer werden ze vervuld van aanbidding en lof.

Het Joodse volk heeft iets verstaan en

UIT DE INHOUD:

Het Nieuwe Jeruzalem, nederdalende van God uit den hemel P. K. K.

Om het ware kennen van het Woord des Heren C. V.

De besnijdenis baat de Joden niet H. J. J.

Americana (II) J. M.

Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd J. B.

De oorsprong van de wijsbegeerte der wetsidee (Fundamentele vragen XVII) J. Stw.

Antithese en isolement (IV slot) P. G. S.

Boekbespreking G. V.

Persschouw

Kerknieuws

gezien, van wat daar geschiedde. Al gaf het zich daaraan niet over. Al liet het zich daardoor niet leiden en al werd het straks meegesleept door zijn verkeerde leidlieden, waarvan het zich niet tijdig had vrijgemaakt, toch konden ze (zolang ze nog niet vergiftigd waren door haat) niet anders dan grote achting hebben voor de christelijke gemeente.

En zó werden er nog velen voor Christus gewonnen.

De Here deed dagelijks toe tot de gemeente, die zalig werden.

Ze bewezen dat zij vrijgemaakt en van een geheel andere „Geest” dan de „achtergeblevenen” waren. Zij behoeften geen lange betogen te houden om duidelijk te maken wat nu eigenlijk „vrijgemaakt” betekende en wat (om zo te zeggen) daarvan de consequenties waren.

In alles wat hier beschreven staat, bewees de gemeente van Christus, dat ze de ware kerk was met de ware christenen.

Buiten haar werd de zaligheid van het nieuwe Jeruzalem, dat nedergedaald was en nog steeds nederdaalde, niet gevonden.

Wat moet het daar goed geweest zijn! En dat midden in die kuil der „vrome” moordenaren, die als zware wolven hun Herder hadden verscheurd.

Gron.

P. K. K.

Om het ware kennen van het Woord des Heren¹⁾

Weer is een cursus, een afgebakende studiegang in het leven onzer Hogeschool, voorbijgegaan. En der traditie getrouw — hopelijk ook uit drang des harten — zijn we thans hier samen om ons nog éénmaal in Schoolverband voor Gods aangezicht te stellen, elkaar te groeten en een „tot weerziens na de vakantie” toe te roepen.

Als het er nu goed met ons voorstaat, zijn we blij met de vakantie. Neen, niet omdat we ons dan kunnen overgeven aan een voor zeer velen aanlokkelijk dolce far niente. Want voor wie de vreugde-van-de-arbeid kent is dat niets-doen verre van begerlijk. Als hij zijn werk voor enkele weken onderbreekt, doet hij dat alleen om daarna verfrist en met nieuwe kracht het werk weer op te vatten, dat de liefde heeft van zijn hart.

Neen, de vakantie lokt ons, omdat we ons

dan met de grootst mogelijke concentratie aan de studie kunnen wijden. In de periode waarin de colleges worden gegeven, vragen behalve de studie nog heel veel andere dingen de aandacht van docenten en discenten. Maar in de vakantie is er de gelegenheid om zich ten volle te geven aan de eigenlijke arbeid: het zich inboren in de kwesties waarmee we te doen krijgen; het zoeken naar een oplossing daarvan; het verdiepen van het inzicht; het verrijken van de kennis; het grondig verwerken van wat we hebben geassimileerd.

Nu is het met onze studie zó, dat deze zeer éénvoudig is. Want ze concentreert zich geheel en al om het woord van God, zoals

¹⁾ Toespraak, gehouden bij de sluiting van de lessen der Theol. Hogeschool op Vrijdag 23 Mei 1958.

dat door middel van de Schrift tot ons komt. Voor ons is theoloog-zijn zonder meer: **Schrifttheoloog-zijn**. Als we werkelijk zijn wat we voorgeven te zijn, dan leeft in ons maar één begeren, namelijk: het al meer kennen en verstaan van, het indringen in het woord des HEREN; het daar al meer uit leven en door beheerst worden.

Het leek me daarom goed toe bij de afsluiting van deze cursus enkele dingen te zeggen, welke, naar ik geloof, bij het onderzoeken van de Heilige Schrift van primair belang zijn. Uiteraard is aan enige systematische behandeling van wat ik noemen wil niet gedacht. Wat ik zeggen ga, is niet meer dan een aantal wat aphoristische opmerkingen.

* * *

De eerste opmerking welke ik wilde maken is deze, dat het bij de studie van de Heilige Schrift van elementaire betekenis is te verstaan, ervan doordrongen te zijn, dat het Schriftwoord een echt **wóórd**, en dan nader: een echt woord van **God** is.

Wat ons uit de Schrift tegenklinkt is inderdaad **woord**. Dat wil zeggen: iets dat resultaat is van spreken en dan wel van het spreken **Gods**. Iets dat dus alleen dóór en ín het spreken, en dan: het **actuele** spreken, van God bestaat en bestaan kan. Dat wil tegelijk zeggen, dat het woord onlosmakelijk verbonden is met de Spreker, met de levende God. Het is een uiting van die Spreker. Waar het woord is, waar het gehoord wordt, daar is God zelf. Daar wordt **Hij** gehoord. En ook omgekeerd: waar **Gód** komt, daar doet Hij zijn woord horen, daar komt Hij met en in zijn woord.

Het woord is nooit een „ding”, een „idee”, een „gedachte”. Het fladdert niet als een afgevallen boomblad naast ons neer. Het ontploft niet als een bom onder ons. Het is nooit een „voorwerp”, dat we op een of andere theologische werktafel kunnen neerleggen om het te analyseren of er mee te experimenteren. Het is ook nooit „materiaal”, dat onze „bewerking” behoeft en daarop wacht. Het mag dat althans niet zijn.

Als we het woord der Schrift horen, staan we voor de levende, soevereine, genadevolle God! Zijn we in zijn greep! We worden dan door Hem met de laatste ernst tóegesproken, áángesproken, in relatie tot Hem gebracht, vóór Hem geplaatst, verantwoordelijk gesteld. Als we het woord horen, kunnen we daarom nooit niets doen. Want doen we zogenaamd niets, dan doen we toch zeer véél en — zeer veel kwááds! Want dan negeren we God en beledigen Hem!

Omdat nu het woord der Schriften het levende, actuele woord van God is, waarin en waarmee God soverain en genadevol op ons toetreedt, is het horen naar, het bezig zijn met, het onderzoeken van dat woord iets anders dan alle andere denkende en kennende activiteit van de mens. Want deze is gericht op het **geschapene**, het **schepsel**. Dat wil zeggen: op datgene waarover God de mens **heerschappij** gaf. En het denken over en kennen van het geschapene is een moment in de door God gebóden heerschappij van de mens over dat geschapene. Ten aanzien daarvan geldt inderdaad dat kennis macht is.

Maar met het door de Schriften tot ons komende woord Gods staat dat radicaal anders. Het ware kennen van dat woord heeft nooit ook maar iets van heerschappij óver dat woord in zich. Het woord Gods komt in geen enkel opzicht ooit in de macht van enig mens. Het staat en blijft steeds bóven hem. Het treedt soverain zijn leven in en wil dat oordelend, verlossend, vernieuwend volstrekt beheersen. In de kén van zijn bestaan en in ieder aspect, iedere uiting, iedere relatie daarvan. Want in en door het woord actualiseert en realiseert God zijn genadevolle soevereiniteit over ons. Dieper, zuiverder kennis ván het woord betekent daarom vóór alles een dieper **buigen ónder** dat woord. We kennen het woord in dezelfde mate als we er voor beven en er onder buigen. Daarom is ootmoed, nederigheid, vreze des HEREN, de eerste en beslissende voorwaarde voor het ware kennen van het woord van God.

Alle ware theologische arbeid moet en wil en zal nu tot dit kennen leiden en dringen. Ware theologie is van het begin tot het eind horen, luisteren, ge-hoor-zamen, buigen, zich gewonnen geven aan het wóórd van God en zo aan God zelf. Wee als een theologie het

woord van God als een „materiaal” beschouwt, waarmee ze, misschien wel onder orthodoxe schijn, haar eigen hoogmoedige bouwsels construeert. Want dan is ze als theologie-des-woords ondergegaan en een of andere filosofie, anthropologie of misschien zelfs wel demonologie geworden.

* * *

Wat de **HERE** nu door middel van zijn woord bij de mensen bereiken wil dat is: **het kénen van Hem**. God wil ons in en door zijn spreken, door zijn permanent gesproken woord, leiden tot die kennis van Hem, welke het léven is.

Maar we zullen er daarbij diep van doordrongen moeten — en mogen! — zijn, dat dat kennen van God nooit iets anders kán en mág zijn, en ook nooit iets anders ís, dan een kennen van God **in het aangezicht van Jezus Christus**.

Buiten Christus om is geen enkele echte kennis van God mogelijk. Want sinds de val treedt God nooit anders met de mensen in gemeenschap, laat hij zich nooit anders aan hen „zien” dan in Christus. In het Oude Testament in de komende Christus. In het Nieuwe in de gekomene, dat is: in **Jézus Christus**. Nooit gaf God ook enige gave, nooit betoende God enige genade dan alleen in Christus. Tevergeefs zal men daarom naar God zoeken, indien men niet tot Christus gaat. Want alleen Christus verbindt de hemel met de aarde. Hij is de enige Middelaar, die van de hemel naar de aarde kan reiken. Hij ook alleen is het door wie de volheid van de hemelse goederen op ons neerdaalt en door wie wij van onze kant tot God opklimmen. Daarom is ook alle spreken over God — en niet minder alle spreken over de wereld — ijdelheid, als we niet eerst door de prediking van het Evangelie van Jezus Christus vernederd werden en geleerd hebben alle scherpzinnigheid des verstands te onderwerpen aan de dwaasheid van het evangelie. Nooit en nergens zullen wij iets vinden, dat ons tot God opvoert, zolang Christus ons niet in zijn leerschool opneemt. En dat geschiedt alléén doordat we uit de diepten der hel opgetrokken worden op de wágen van het kruis van Christus en boven alle hemelen worden opgevoerd, opdat we door het geloof leren verstaan wat geen oog heeft gezien, geen oor heeft gehoord en hart en verstand verre te boven gaat. En wat we zo en dan horen en zien, dat is: **Jezus Christus**, die Zichzelf in het woord aan ons aanbiedt ten eeuwigen leven. Want de Heiland is het licht der wereld, de zon der gerechtigheid. Hij en Hij alleen is het Beeld Gods, waarin God ons zijn **hart** — dat is die wonderlijke liefde, waarmee Hij ons in Christus liefheeft — en behalve dat „hart” ook **ál zijn werken** openbaart.

Wanneer we dit hebben verstaan, zullen we beseffen, dat van een kennen en verstaan van de Heilige Schrift alleen dán sprake kan zijn, als het voor ons leeft, dat de Heilige Schrift is het woord van de Christus! Het woord dat **God in Christus** door de Geest tot ons spreekt. Maar tegelijk ook het woord, waarin God in Christus zich **toont** en aan ons **geeft**. Kortom: het boek, waarin Jezus Christus op ons toetreedt, onder ons verkeert, om **alles** in ons leven te zijn.

* * *

Dit kennen van God — het kennen van de **HERE**, de God van Abraham, Izak en Jakob — dat Hij door zijn woord wil schenken is nu een kennen **van geheel eigen orde**. Het is b.v. nooit, en in geen enkel opzicht een theoretisch kennen. Het heeft niets gemeen met het griekse „schouwen” van het „wezen” van de Gekende, ten gevolge waarvan men zich dat „wezen” toeëigent, er deel aan krijgt, dat bezit. Dit kennen is nooit, en kan ook nooit zijn een „bezit” dat men zich „toeëigent”.

Neen, het kennen van God in Christus, zoals de Schrift dat tekent, is allereerst een érkennen van Gods alomvattende aanspraak op ons. Het is een eerbiedsvolle, gehoorzame erkenning van Gods **macht, genade, eis**. Het is voorts een zich overgeven aan en rusten in Gods genadevolle trouw, in zijn trouwe genade. Het is een heel het leven aan-grijpend opmerken van de **HERE** in al zijn werken, speciaal in zijn grote verlossingsdaden. Het is een treden, en blijven, in Gods gemeen-

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

schap, dank zij de onweerstaanbare, magnetische, kracht van zijn almachtige genade. Het is zo een érkennen van God als de soevereine God aller genade. Het is vooral ook een kennen, dat zich actualiseert in het handelen en slechts in zoverre waarlijk kennen is als het zich daarin manifesteert. Het is een kennen dat speciaal de wil in beweging zet en daarom ook en vooral is een gestadig zich bekommeren om, letten op, overgeven aan, gehoorzamen van God.

Dit kennen is oneindig veel meer en grijpt veel dieper en hoger dan door een rationeel benaderen en grijpen mogelijk en werkelijk is. Ongetwijfeld: het kennen van God is allerminst irrationeel van karakter. Want het kenmerkende van alle irrationalistische opvatting omtrent het religieuze kennen is hierin gelegen, dat het poneert de principiële incommensurabiliteit van het menselijk denken, de menselijke rede, en de openbaring Gods. Dit irrationalisme betoogt dus, dat de openbaring Gods door het menselijk denken evenmin kan worden benaderd en gegrepen, als men b.v. menselijke gedachten kan meten met een liter of een el!

Maar zo leert de Schrift niet! Want naar de leer der Schrift is ook het menselijk verstand met zijn denken een moment in het beeld-zijn van God. En we horen ons uit de Schrift toeroepen, dat we God zullen liefhebben ook met geheel ons verstand. We zullen ons dus ook met onze rede, ons verstand, ons denken rusteloos bezig houden met het woord des HEREN. Het echte kennen van God in Jezus Christus door het woord moet dooraderd zijn met de denkende, de rationele activiteit van de door Gods Geest gegrepen en zo God kennende mens. En dat is het ook.

Maar terwijl we dit met nadruk vasthouden, zullen we ons er niet minder voortdurend van bewust zijn, dat het woord, de openbaring van de levende God, ons verstand, ons denken aan alle kanten verre te boven en te buiten gaat. Het denken over ieder aspect van Gods openbaring, en ook het denken óver die openbaring als gehéél, is rondom omringd door het mysterie, het principieel onbegrepen en onbegrijpbare. Het licht der kennis dat ons geschonken is, wordt rondom omsloten door wolken en donkerheid. Gods gedachten zijn nu eenmaal hoger dan onze gedachten en zijn wegen hoger dan onze wegen. Zijn beschikkingen zijn zonder meer ondoordringelijk en zijn wegen onnaspeurlijk. Er is geen doorgronding van Gods verstand.

En daarom: wie God kent in het aangezicht van Jezus Christus, door het woord, staat in het licht. Ja — maar als een onzegbaar klein en nietig mensje temidden van eeuwige, onbereikbare verten en hoogten. Staande in het licht staart hij tegelijk naar alle kant in oneindige diepten, welke voor het menselijke denken principieel en zonder meer óntoegankelijk zijn. Wie kan denkend inboren in de diepten van Gods verkiezende activiteit? Wie verstaat de liefde, welke God koestert voor en betoont aan ellendelingen zoals wij zijn? Wie begrijpt iets van de verborgenheid der Godzaligheid: God geopenbaard in het vlees? Wie doorziet het wonder van Gods dragen, regeren, leiden van wereld

en mensheid? Wie kan het wonder begrijpen van een geloof, dat van het begin tot het eind een geschenk Gods is en toch ook en tegelijk een dáád, welke God van de mens eist, en waartoe de mens zo ménens door God wordt geroepen, dat hij radicaal schuldig wordt gesteld als hij die geloofsdaad weigert?

Daarom is een dogmatiek welke pretendeert het systeem van Gods openbaring weer te geven goddeloze en krankzinnige hoogmoed. Het systeem van Gods openbaring, evenals van al zijn werken, gelóven we. Dat wil zeggen, we geloven, en zo wéten we, dat het bestaat, dat het er is. Maar we zullen het nooit zien. Nooit **nagaan, nadenken ten einde toe!** Wat we, ook in het theologisch bedrijf, alléén kunnen bereiken, dat is het bewonderend aanschouwen van allerlei aspecten van Gods grote werken, speciaal van het wonderlijke werk van de verlossing dat Hij in Christus volbrengt. En wel voor zover dat nodig is om God te kennen, te dienen, te loven.

* * *

Het kennen van de HERE, waartoe God ons door middel van de Schriften wil brengen is voorts, om een modeterm te gebruiken, voluit **existentieel**.

Dat wil zeggen: dat kennen is iets dat de mens aangrijpt in het hart, de wortel van zijn wezen en hem zo in zijn ganse existentie, zijn ganse bestaan beheerst. Dit kennen verandert, vernieuwt, beheerst de mens in de kern van zijn bestaan, maar daardoor en zo ook in zijn ganse leven en gedrag. Of nog beter gezegd: dat kennen is levensomzetting, levensvernieuwing van de mens van het hart uit. Als in iemand geen werkelijke heel het leven omvattende vernieuwing tot stand komt, kent hij God niet, ook al weet hij van God en de Heilige Schrift ook nog zo veel af. Want we kennen God alleen in zoverre we Hem waarachtig liefhebben en dienen. We kennen Gods genade alleen in zoverre we daaruit leven. We kennen God als de Heerser van het heelal alleen in zoverre als we Hem werkelijk gehoorzamen. We kennen God alleen, als we naar waarheid Paulus kunnen nazeggen: Wiens ik ben, welke ik ook dien. We kennen de Here Christus in zoverre Hij gestalte in ons kreeg, wij zijn navolgers werden en in alle broeders en naasten, welke God op onze weg plaatst, Hem dienen. We kennen ook de zonde alleen, in zoverre we dat door God gehate kwaad in eigen leven haten en vlieden.

Een „kennen” van God dat in niet meer bestaat dan in het hebben van en opereren met een stel begrippen, ideeën, constructies omtrent God en Goddelijke zaken en het hanteren van een stel leefregelen is niet alleen geen kennis van de levende God, maar zelfs een ernstige belemmering om tot het ware kennen van Hem te komen. Zo iets is in wezen niets anders dan menselijke, of, beter gezegd: ón-menselijke zelfhandhaving, gecamoufleerd met eigen gedachten en beschouwingen over God. De echte kennis is het staan in Gods gemeenschap, het ingelijfd zijn in Christus, het vernieuwd worden door zijn Geest, het veranderd worden naar het beeld des Heren, het verwonderd en aandachtig letten op zijn woorden en daden, het loven van Hem in alles wat we zijn en doen; kortom: het is het eeuwige leven.

* * *

Ten slotte nog déze, laatste, opmerking.

Ik heb er reeds op gewezen, dat in het kennen van God en zijn werken, zoals de Heilige Geest dat door het Schriftwoord tot stand brengt, het menselijk denken, de menselijke logische functie, voluit betrokken is en zich daarin geheel en al actualiseert. Het is zelfs zo, dat het denken in dit kennen van God tot zijn hoogst mogelijke intensiteit en grootst mogelijke expansie wordt opgevoerd. Het kennen van God verdraagt zich beslist niet met luiheid of slordigheid van denken. De HERE wil van harte en dus met alle krachten worden gediend, ook en vooral als het gaat om het schoonste en rijkste wat God aan mensen geven wil, namelijk het kennen van Hem dat ons leven is. En daarom zal in het ware kennen van God ook de denkactiviteit van de gelovige tot de grens van zijn kennen worden opgevoerd.

Inderdaad!

Maar dan ook niet verder dan tot die grens! En die grens is ons gesteld in de openba-

ring, het woord van God, zélf. Een mens kan in zijn kennen van God en Diens werk, en dus zeker ook in zijn dénken over Hem, nooit bóven die openbaring uitkomen. Dat denken kan nooit leiden tot een kennis, die méér omvat dan de HERE ons in zijn openbaring geeft. Het is pure dwaasheid te menen, dat men b.v. door theologisch-wetenschappelijke verwerking van de openbaring Gods, méerdere en diepere kennis van God en zijn grote daden zou kunnen verwerven dan ons in het ware, het levende gelóof in die openbaring geschonken wordt.

Ongetwijfeld, de wetenschappelijk-theologische inspanning kan, als zij de haar gestelde grenzen omzichtig in acht neemt, grote diensten bewijzen ten opzichte van het religieuze kennen van de HERE in zijn openbaring. Zij kan b.v. door wetenschappelijke exegese van de Schrifttekst de toegang tot het woord vergemakkelijken. Zij kan op allerlei verwaarloosde momenten in de openbaring attent maken. Zij kan helpen bij het fijner onderscheiden van wat in Gods woord tot ons wordt gezegd. Zij kan vooral ook allerlei verdraaiing, verminking, verduistering van het woord, welke in een bepaalde fase van de geschiedenis van wereld en kerk het zuivere verstaan van het woord belemmert, helpen ontmaskeren en wegvagen. Maar nog eens: die arbeid kan als zodanig nooit leiden en kan nooit meerdere en diepere kennis van de HERE en van onze Heer Jezus Christus leiden, dan die, welke in het ware, naar zijn aard niet-wetenschappelijke, geloof in zijn openbaring door God aan zijn kinderen wordt geschonken.

Nu is de openbaring Gods zeker in tweeele opzicht de grens van ons kennen van God en zijn werk.

Vooreerst om zo te zeggen, „kwantitatief”. Want zoals we reeds zeiden, we kunnen omtrent God en zijn Christus nooit méér kennis ontvangen dan wij door middel van de woordopenbaring kunnen verwerven. Als we bij het verwerven van die kennis één stap buiten het woord doen, geraken wij onmiddellijk in een doolhof waarin we verdwalen en misschien wel ondergaan.

Maar ook wat de „kwaliteit” betreft is de openbaring de grens van de kennis Gods. Of, anders gezegd, de aard van die kennis, d.i. van die kennis welke door het geloof in Gods woord kan worden verworven, is juist ten gevolge van het typische karakter van die woordopenbaring zó, dat wij daardoor de HERE en zijn werken het zuiverst, het diepst, het rijkst kunnen leren kennen. De typische aard van onze geloofskennis omtrent God en zijn grote daden wordt namelijk niet alleen bepaald door de „inhoud” van Gods woord, maar óók door de „vormen” waarin en de „wijze” waarop God zijn woordopenbaring aan ons geeft. En ge weet het: het woord des HEREN wordt door de Geest tot ons gesproken in een bonte hoeveelheid van „vormen”. We horen ons daarin toespreken in historische beschrijving, profetie, chokma, visioenen, poëzie, brieven, beelden, gelijkenissen, anthropomorfismen, enz., enz. Deze „vormen” heeft God, naar we vast geloven, gekozen omdat juist dáárdóór de meest levende, directe, aangrijpende, diepe en rijke kennis omtrent Hem in óns kan worden tot stand gebracht. In dat alles hebben we te doen met

de wijsheid Gods, volgens welke déze „taal des Geestes” de meest geschikte, ja, de éniig goede is, om de kinderen Gods te leiden tot de ware, volle kennis van God en zijn Zoon Jezus Christus. Maar omdat God door dit veelkleurige, concrete, directe woord de kennis omtrent Zich wil schenken, daarom is die kennis ook van het begin tot het eind van dat woord afhankelijk; daarom kan deze kennis ook alleen tot volle ontplooiing komen door het permanente en onmiddellijke contact met dit veelkleurige, concrete woord en daarom is alles wat men tussen dit woord en het geloof der mensen zou willen inschuiven voor de kennis Gods fataal, wijl destructief. Theoretische reflectie over het woord, abstracte beschouwing daarvan, systematische synthese van de bijbelinhoud blijven daarom altijd ver beneden dat wat wij door het levende geloof in, het directe contact met, het aanhoudende horen naar het veelkleurige, steeds door gesproken woord omtrent de levende God en de verlossing in Christus mogen kennen.

Het is weer dringend noodzakelijk het hier dreigende gevaar met alle ernst voor ogen te houden. Want van de Pinksterdag af werd de kerk belaagd door de onuitroeibare neiging van het mensenhart om zich denkend, theoretiserend boven het woord Gods te verheffen, vervolgens het resultaat van dat theoretiseren tussen zichzelf en de Schrift in te plaatsen, dat daarna in de Schrift in te leggen om ten slotte uit de Schrift uit te lezen wat men er zo eerst over had getheoretiseerd en er toen zelf in had ingedragen.

Het is met het oog op dat gevaar goed steeds aandachtig te luisteren naar Calvijns voortdurende waarschuwing tegen de **curiositas**, de nieuwsgierigheid, het begeren om meer te willen weten omtrent God en zijn werk dan de hemelse Vader ons daaromtrent in zijn Woord openbaart en wil laten weten. Als deze curiositas in het menselijk hart de overhand krijgt, dan brengt zij een mens er toe allerlei **speculaties**, allerlei bespiegelingen te produceren, welke hij vervolgens met religieus fanatisme propageert en verdedigt. Deze speculaties dienen zich steeds aan als afleiding van en conclusie uit het woord. Maar dat is schijn. Want in feite zijn ze grensoverschrijdingen. Ze zijn de belichaming van het kwaad, dat men aan het woord wat toevoegt. Ze zijn er de openbaring van, dat men zich niet werkelijk aan het woord onderwerpt en aan het woord alleen niet genoeg heeft. Kortom: ze zijn een manifestatie van de oerzonde van het menselijk hart, namelijk de hoogmoed, ten gevolge waarvan een mens niet werkelijk buigen wil voor het woord Gods alléén, de hoogmoed, die steeds de grote bedreiging is voor het leven des geloofs en der kerk.

* * *

God geve ons, dat heel onze studie beheerst moge zijn door het begeren naar deze ware kennis van het woord des HEREN.

Alleen dan zal ze waarlijk vruchtbaar zijn — voor ons zelf, ja, maar vooral ook voor de kerk van wie onze Here Jezus Christus ons elke dag moge geven als zijn en dus ook als háár dienaar.

C. V.

De besnijdenis baat de Joden niet

Rom. 2 : 25—29.

In het voorafgaande gedeelte heeft Paulus betoogd, dat het bezit van de wet de Joden niet baat als ze er niet naar leven. In Ps. 19 en 119 lezen we heerlijke dingen van de wet. En Paulus was het daarmee van harte eens. Ze is zuiver als goud en zoet als honig en een medicijn voor het leven. Maar wat baat een medicijn, dat op het nachtkastje staat, maar niet wordt ingenomen? Het helpt een zieke niet, dat hij het medicijn heeft en naar het flesje kijkt en het bij de bezoekers roemt. Maar het moet ingenomen worden. Natuurlijk hinkt elk beeld. Maar de bedoeling zal duidelijk zijn. De wet kan alleen baten als ze wordt betracht. Want daartoe heeft God haar gegeven. Zoals wordt uitgesproken in Ps. 105 : 24 :

Die gunst heeft God zijn volk bewezen,
Opdat het altoos Hem zou vrezen,
Zijn wet betrachten en voortaan
Volständig op zijn wegen gaan.

Niet alleen roemden de Joden in de wet — zonder er naar te leven — maar ze liepen ook hoog weg met de besnijdenis. Nu was ze een sacrament, door de HERE ingesteld, en dus van grote waarde. Ze was een teken van het verbond, dat God met Abraham en zijn zaad had opgericht. We lezen daarvan in Gen. 17 : 10 v. : „Dit is mijn verbond, dat gijlieden houden zult, tussen Mij en tussen u en tussen uw zaad na u : dat al wat mannelijk is u besneden worde. En gij zult het vlees uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u”. Het is bekend, dat ook andere volken de besnijdenis uitvoerden. Waar-

schijnlijk ter bevordering van de gezondheid en van de vruchtbaarheid. Maar bij Israël werd de besnijdenis door de HERE ingesteld als een teken van Zijn verbond. Doch met het hebben van dit teken aan het lichaam werd men nog niet automatisch behouden. Door dat teken werden de Joden wel onderscheiden van de heidenen, die de voorhuid hadden, d.w.z. die niet besneden waren. Maar als Joden gingen leven als heidenen, dan werden beide veroordeeld. Zoals Jeremia zegt: „Zie de dagen komen, spreekt de HERE, dat Ik bezoeking zal doen over alle besnedenen, met degenen die de voorhuid hebben”. Jes. 9 : 25. En in 4 : 4 schrijft hij: „Besnijdt u den HERE en doet weg de voorhuid uws harten, gij mannen van Juda en inwoners van Jeruzalem”. Besneden zijn is goed, maar dan moeten ze ook met een rein hart de HERE vrezen en Hem kennen in alle wegen. Anders zullen ze als de heidenen vergaan.

* * *

In de dagen van Paulus meenden de Joden, dat een besneden niet verloren kon gaan. Eén van de rabbijnen heeft gezegd: „Eens zal Abraham voor de ingang van de hel zitten en geen besneden uit Israël daarin laten neerdalen. Wat zal hij doen met hen, die bovenmatig gezondigd hebben? Hij zal de voorhuid van kinderen nemen, die vóór de besnijdenis gestorven zijn, bij hen (deze grote zondaars namelijk) de voorhuid aanbrengen en ze dan in de hel neerstorten”.

Als een besneden, een Jood dus, het heel bont maakte, dan kon hij ter hel verwezen worden. Maar dan zou Abraham eerst de besnijdenis ongedaan maken. Zózeer stond het vast, dat geen besneden kon verloren gaan. Zó staat het meermalen in de Talmud: „Besnedenen varen niet ter helle”. Volgens anderen was er wel een soort „vagevuur”, maar daaruit werd men door Abraham gered. Daarheen wijst de volgende uitspraak: „Die in het tranendal wandelen, Ps. 84 : 7, dat zijn zij, die in de gehenna geoordeeld worden; dan komt Abraham onze Vader en laat ze opstijgen en neemt ze op”.

Aan de besnijdenis werden grote verdiensten toegeschreven. Om de besnijdenis was Israël in het beloofde land gekomen. Om de besnijdenis was God hun schutsheer. Om de besnijdenis zal Israël in de dag des oordeels aan de hel ontkomen. Paulus was groot geworden in een kring, waar zó in de besnijdenis werd geroemd. Maar sedert hij door het Evangelie van Jezus Christus tot geloof gekomen is heeft hij het anders leren zien. Zoals blijkt uit Rom. 2 : 25—29.

Daar schrijft de apostel eerst: „Want besneden te zijn heeft wel betekenis, indien gij de wet volbrengt, maar indien gij een overtredener van de wet zijt, is uw besnijdenis tot onbesnedenheid geworden”. Met andere woorden, als een Jood liegt en bedriegt en steelt en rooft, in één woord: als hij als een heiden leeft, dan is hij tot een onbesneden, een heiden geworden. Dan geldt hij voor God ook als een heiden. Dan kan geen besnijdenis hem redden. Hoogstens kan zijn oordeel er nog te zwaarder om worden.

Daarmee waren de Joden van Paulus' dagen het ganselijk niet eens. Een besneden moest het al verschrikkelijk erg aanleggen, zou hij verloren gaan. Hij kon zich altijd nog beroepen op de verdiensten van vader Abraham en van de aartsvaders en hij had toch maar de wet en was toch maar besneden! Het moest raar gaan als hij in de hel terecht kwam. Deze houding van de Joden was niet nieuw. Jeremia moest reeds waarschuwen: „Vertrouwt niet op valse woorden, zeggende: Des HEREN tempel, des HEREN tempel, des HEREN tempel zijn deze”. Jer. 7 : 4. En Johannes de Doper slingerde deze dreigende woorden de Joden in het gezicht: „Brenge dan vruchten voort, der bekering waardig; en meent niet bij uzelf te zeggen: Wij hebben Abraham tot een vader; want ik zeg u, dat God zelfs uit deze stenen Abraham kinderen kan verwekken”. Matth. 3 : 8 v.

We hebben hier het steeds weer dreigende gevaar, dat de kerk de zonden van de wereld duidelijk ziet en zwaar toerekent, terwijl eigen zonden worden vergoelijkt of over het hoofd gezien. Paulus noemt het goede goed en het kwade kwaad. Als hij onder heidenen iets goeds vindt, dan noemt hij dat niet kwaad. En als hij onder de Joden het kwade vindt, dan noemt hij dat niet goed. Hij trekt niemand voor. En daarin is hij een navolger

Gods. Want ook bij God is geen aanneming des persoons. Hij trekt niemand voor. Een besneden, die in de zonde leeft, staat met een heiden gelijk. Maar ook omgekeerd: een heiden, die het werk der wet doet, staat met een Jood gelijk.

* * *

Er staat immers in vs. 26 en 27: „Zal dan, indien de onbesneden de eisen der wet in acht neemt, zijn onbesnedenheid niet voor besnijdenis gelden? Dan zal de van nature onbesneden, doordat hij de wet volbrengt, u oordelen, die, hoewel in het bezit van letter en besnijdenis, een overtredener van de wet zijt”.

Paulus wil vanzelf niet zeggen, dat er onder de heidenen zoveel goeds werd aangetroffen. Welk een poel van ongerechtigheid het daar was heeft hij in hst. 1 beschreven. Maar er waren onder de heidenen ook goede dingen. Werken der wet om zo te zeggen. Daar was nog wel huwelijksrouw en gezag en ontzag in sommige gezinnen. En eerlijkheid en waarheid in de omgang. En burgerlijk fatsoen en trouw aan het gegeven woord. Dat goede noemt Paulus niet slecht. Als dat hier of daar zo is, dan geldt de onbesnedenheid voor besnedenheid. Dan geldt een heiden voor Jood. En dan zal zulk een heiden tegen wetsovertredende Joden getuigen. En dan zal het zulk een heiden in de dag des oordeels verdraaglijker zijn dan een Jood, die met al zijn voorrechten, de wet willens en wetens overtreedt. Want het hebben van de letter der wet behoudt niet. Ook niet het hebben van de besnijdenis, als men niet naar uitwijzen van de wet leeft.

„Want niet hij is een Jood, die het uiterlijk is, en niet dát is besnijdenis, wat uiterlijk aan het vlees geschiedt, maar hij is een Jood, die het in het verborgen is, en de (ware) besnijdenis is die van het hart, naar den Geest niet naar de letter. Dan komt zijn lof niet van mensen, maar van God”. Vs. 28, 29.

Aan het teken der besnijdenis kon men Joden en heidenen onderscheiden. Het was te zien aan het lichaam. Bijv. in het worstelperk, waar men naakt streed. Joden die zich voor hun Jood-zijn schaamden en graag aan de heidenen gelijk wilden zijn, lieten dan ook wel door een operatie de besnijdenis wegwerken. Maar, zegt Paulus, die zichtbare besnijdenis, dáár gaat het eigenlijk niet om. Dat zit aan de buitenkant. Maar hoe staat het met het hart? Is dat besneden? Is het hart rein? Daarop komt het aan, want daaruit zijn de uitgangen van het leven. Men kan wel roemen in de wet, maar als men zich niet laat leiden door de Geest des HEREN, dan is zulk roemen in de wet ijdel. En men kan zich wel laten voorstaan op de besnijdenis en roemen in de afstamming van Abraham, maar als men als een heiden leeft, dan zal het Tyrus en Sidon verdraaglijker zijn in de dag des oordeels, dan besneden Joden.

De letter op zichzelf, zoals de Joden de wet zagen, kan geen hart reinigen. Geen besnijdenis, al is hij nog zo secuur naar de wet uitgevoerd, kan het leven omzetten. Dat doet de Geest des HEREN, die door woord en sacrament, geloof werkt en tot bekering brengt. En waar het werk des Geestes openbaar wordt, daar wordt men niet door mensen geroemd, doch daar is de lof van God.

Maar als de besnijdenis des harten ontbreekt, dan zullen de mannen van Ninevé en de koningin van het Zuiden het Joodse volk

veroordeelen. Want zij hebben zich indertijd bekeerd en dat deden de Joden in het algemeen niet.

* * *

We mogen ons deze tekst wel in de oren knopen en in het geheugen prenten. Het komt me voor, dat dit geen gemeengoed der gemeente is geworden. Twee dingen wil de HERE ons door deze woorden van Paulus leren.

Ten eerste, dat ons oordeel over de wereld en over de kerk rechtvaardig moet zijn. Als ik me niet vergis zijn we in ons oordeel over de wereld erg streng. En in het oordeel over de kerk erg mild. Nu is het waar, dat het in de wereld van moderne heidenen een „rommeltje” is. Net als in de dagen van Paulus. Maar daarmee is toch niet alles gezegd. Er is nog wel wat goeds te waarderen. Er zijn soms mensen van de wereld, die ons christenen beschaamd maken. Dezer dagen sprak ik iemand, die op de begrafenis van een man van de wereld was geweest. Wat bleek daar de armoede van de wereld! Geen troost en geen hoop. Met dood en graf was het uit zo meende men daar. Toen vroeg ik: Wat was het voor een man? En toen was het antwoord: Een man om van te houden. Trouw in z'n werk en een man van z'n woord. Dat was in één woord „af”. Ik weet wel, dat daardoor geen mens wordt behouden. Dat doet alleen de genade van de Here Jezus. Maar we moeten toch goed noemen wat goed is. Al is het dan alleen maar „burgerlijk” goed.

En wat in de kerk slecht is moeten we slecht noemen. Dat wil niet zeggen dat we de zonden van de kerk aan de grote klok moeten hangen. Dat moeten we zelfs de zonden van een heiden niet. We hoeven iemands kwaad gerucht niet verbreiden. Maar zonde moeten we zonde noemen. Dat doet de HERE ook. En dat deed Paulus. Daarin moeten we hem volgen.

Maar het tweede en voornaamste, dat de HERE ons leren wil, is dit. Wet en besnijdenis konden op zich zelf de Joden niet redden. Zo kunnen Schrift en doop op zichzelf ons niet behouden. De Heilige Schrift is een heerlijke gave van God. En de doop is een heilig, door God ingesteld sacrament. Het is een ontzaggelijk voorrecht gedoopt te zijn. Maar er kan een ijdel roemen in Schrift en doop zijn, die ons rustig in de zonde doet voortleven. En dan zijn we met de letter van de Schrift en met het water van de doop aan de heidenen gelijk. We kennen allen wel de volgende vraag en antwoord van de Catechismus: „Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelf? Neen; want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van alle zonden”. Wee als we dat bloed onrein achten en de Geest der genade smaadheid aandoen. Dan vergaan we met de heidenen. We kunnen alles van de Schrift weten en toch verloren gaan. We kunnen gedoopt zijn en daarin roemen zelfs. En toch buiten de genade van Christus en zonder de gemeenschap des Geestes leven. Dan helpt al ons roemen niets.

Dit wordt ons voorgehouden, opdat we de zaligheid zoeken in Jezus Christus en in zijn Geest, die Hij ons heeft gegeven. Dan kunnen we niet meer in de zonde leven. Dan ontvangen we lof niet van mensen, maar van God.

H. J. JAGER.

AMERICANA

II

Overpeinzingen van de Nw. Rott. Courant

Na de inleiding van de vorige keer dan nu de overpeinzingen van de Amerika-reiziger, die, schrijvende aan boord van de Rijndam, zijn stuk zag opgenomen in de N.R.C. van 2 december 1957. Hij heeft het daar over materialisme en idealisme, een Europese, „tegenstelling”, en stelt de vraag:

Is Amerika (dan) inderdaad materialistisch, zoals in Europa beweerd wordt? En is het dan per slot van rekening niet waar wat in Amerika beweerd wordt, n.l. dat Amerika idealistisch is?

De Amerikaan acht welvaart een belangrijk ding. Hij spreekt graag en veel over de dingen die hij zich heeft kunnen aanschaffen. Wanneer hij met u aan een officieel diner zit, wijst hij met trots (dus zonder jaloezie) op de fortuinen aan tafel vertegenwoordigd. Dit overkwam Nehroe eens en sindsdien heeft hij, zegt men, een afkeer van Amerika. Zeker is dit pochen op eigen rijkdom weinig subtiel en getuigt het niet van vergeestelijking.

En toch is het geen materialisme *pur*. De verworven rijkdom wordt beschouwd als bewijs van de Amerikaanse „Way of Life”.

De winsten worden gerechtvaardigd, ja, geheiligd (het woord is geen profanatie,

Spiegel van den Ouden en den Nieuwen Tijd

Vier vryers, die om strijt haer vrijsters dapper presen,
 Beslooten onder een, ick sou haer rechter wesen ;
 Gijs hiet sijn lietste moy ; en 't is een leelijck vel,
 Fob noemt de sijne net, en 't is een morse-bel :
 Geurt prijst haer dien hy mint, als geestigh in de seden,
 En daer en is geen sout in al haer domme leden :
 Kees acht de sijne vers, en uytter-maten iris,
 En 't meysjen heeft een vel gelijk een drooge vis.
 Nae dat ick had verstaen al wat een yder seyde,
 En wat hy tot een gront van sijn vermeten leyde ;
 Soo heb ick dese saeck een weynich overdacht
 En met een kort beraet dit vonnis uytgebracht :
 Hoort, vrienden, met een woort den gront van uwe saken,
 Des vryers gunstigh oog dat kan de schoonheynt maken.
 Elck acht sijn uyl een valck, en boven eygen mal,
 Soo wilmen dat het volck het so gelooven sal.

Elck kramer prijst sijn messen.

Elck heeft sijn Grietjen lief al isse begrommelt.

's Vrijsters schoonheynt leyt in 's Vrijers oogh.

Elck sotteke prijst sijn marotteken.

Ons oog dat heeft een valschen schijn.
 Elck meynt sijn Uyl een Vallick zijn.

Ein jeder narren gefält sein kolb.

Le désir rend beau ce qui est laid.

Qui aime un laid luy semble beau.

Uit: Jacob Cats, *Siegel van den Ouden ende Nieuwen Tijd* (1632), Deel I, no. XII (p. 34).

Cats zou zichzelf niet zijn geweest, indien hij dit spreekwoord in zijn „rijmbijbel” voor het huiselijk, maatschappelijk en zedelijk leven niet had te berde gebracht in het (grootste) eerste deel, gewijd aan de Jeugd, en wel in de afdeling „eerlijke (d.i. eerbare) vrijagie”. Hij vindt daarbij steun in vele van de 26 spreuken, door hem onder het vers als toegift geboden, waarvan wij er hier een negental geven. (Achterwege gelaten hebben wij de in het Engels, Spaans, Italiaans, Latijn en Turks gestelde gezegden).

De prent verduidelijkt den oorsprong van het spreekwoord. De valkenjacht was een heel oud, en vooral in de Middeleeuwen hier zeer geliefd spel van den adel. Wij zien hier een valkenier en een valkeniersknecht, met een paar honden en een partij vogels. Beiden hebben een gehuifden vogel op de gehandschoende linkerhand, daaraan bevestigd met den z.g. langveter, die hen in staat stelt even op te vliegen (de „paraat”houding). De knecht voert een z.g. cagie mee: een aan zelen opgehangen draagbaar rek, waarop de reservevogels zijn geplaatst. Op deze wijze dreef men zijn edel spel met valken van allerlei soort, doch ook met haviken, sperwers, en zelfs wel met uilen. Op de plaat van Van der Venne nu zien wij duidelijk uilen, alleen maar uilen. En blijkbaar is hier het spel gericht op de kraaien die in de lucht zichtbaar zijn. In de Middeleeuwen noemde men zo'n uil een schovuut of schuvuut (ons: schavuit!). Ook de tijdgenoten van Cats hebben dezen vorm van de valkerij (waarbij men gebruik maakte van den bekenden afkeer die alle vogels van uilen hebben) nog gekend.¹⁾ De prent sprak hun dus toe. En de moraal was, en is, duidelijk. Bij het edele vederspel was onder de jachtvogels de uil het minst in tel.

Het vers is typerend voor den trant van Cats. Men bedenke daarbij wel, dat zijn specifieke volkskunst ook wat de taal betreft beoordeeld dient te worden naar kring en eeuw waar voor hij schreef.

J. BOSCH.

¹⁾ Dr. A. E. H. Swaen: *De Valkerij in de Nederlanden* (1937) p. 25, 83.

als men de bijna sacrale gevoelswaarde van „Way of Life” in aanmerking neemt) door die „Way of Life”. Amerikanen kunnen (zo schrijft Will Herberg in zijn Protestant Catholic Jew, An Essay in Religious Sociology) niet steeds maar geld verdienen en wereldlijke successen behalen gewoonweg om het geld verdienen en om het succes; zulke materialistische dingen moeten, volgens Amerikaanse opvatting gerechtvaardigd worden in „hogere”, in termen van „dienst” of „beheer” of „algemeen welzijn”.

Daar komt een heleboel schijnheiligheid bij kijken. Akkoord, maar in welke godsdienst is dat niet het geval?

Waar het op aan komt is dat in Amerika het ideaal, de code, de mythe, het geloof (of hoe men dat ook noemen wil) niet wil, dat rijkdommen vergaderd worden ter wille van het vergaren. Er moet een „hogere” rechtvaardiging voor zijn of, indien niet aanwezig, voor gevonden worden.

Dan gaat de schrijver in de N.R.C. een vergelijking treffen met de toestanden in de 17e eeuw in Nederland. En vraagt: is dat bij ons ook zo?

Hij schrijft:

Eens was dat zo, n.l. in de zeventiende eeuw toen, krachtens de calvinistische opvatting, rijkdom het bewijs was van de orthodoxe levenswandel van de burger. God had hem talenten in beheer gegeven om mee te woekeren en zijn rijkdom was het bewijs, dat hij een goed beheerder was geweest, iemand die wel gedaan had in Gods ogen. Ook toen werd de grens tussen heiligheid en schijnheiligheid meer dan eens overschreden, maar ook toen had, volgens de geldende opvatting het materialisme een dienende functie **ad majorem gloriam Dei**. Het mocht niet doel op zichzelf zijn, maar onderdeel van en geheiligd door het geloof van die tijd en plaats. Zo heeft ook het z.g. Amerikaanse materialisme een dienende functie, ter meerdere glorie van „the American Way of Life”. Het is onverbrekelijk onderdeel daarvan. Het Amerikaanse materialisme is dus (hoeveel schijnheiligheid er ook bij komt) niet zuiver materialistisch.

Nogmaals: is dat in Europa ook zo?

Is een volk materialistisch, dat zo royaal is als het Amerikaanse? Zou zo iets als het plan-Marshall mogelijk zijn geweest indien het Amerikaanse volk puur en alleen materialistisch was? Zouden de Europeanen tot zo iets als het plan-Marshall in staat zijn geweest (stel dat zij het geld er voor zouden hebben gehad)? Waar ter wereld vindt men een vergelijkbare vrijgevigheid, waarvan talloze universiteiten, laboratoria, wetenschappelijke instituten leven en zelfs organisaties, welke werkzaamheden in de verste verte geen profijt kunnen opleveren voor de gever? Waar ter wereld zal een fabrieksdirecteur zijn hele ochtend vrijmaken, niet om u zijn fabriek te laten zien, maar voor het nieuwe ziekenhuis van de stad, voor welks bouw hij geld bijgedragen en verzameld heeft en waarnaar zijn hart meer nog dan naar de fabriek uitgaat? In Amerika is zo'n figuur, die in zo'n dienst aan de gemeenschap de rechtvaardiging van zijn werk en rijkdom ziet, geen uitzondering.

Het Amerikaanse materialisme is dus niet te scheiden van het Amerikaanse idealisme. Maar hoe is het bestaan van idealisme te rijmen met het gelijktijdig bestaan van de alom geconstateerde zelfgenoegzaamheid? Die combinatie is mogelijk, omdat in Amerika het ideaal nog zo krachtig is, dat vrijwel alle daden — ook die welke er in werkelijkheid mee in strijd zijn — erdoor gerechtvaardigd moeten worden, desnoods achteraf. Niemand kan zich veroorloven iets te doen wat niet uitgelegd kan worden als in overeenstemming te zijn met het Amerikaanse ideaal.

Ook dit citeren we uit het slot van deze „overpeinzing”:

Meer dan Europa is Amerika in de ban van een ideaal. Noch de kwaliteit (of het gebrek aan kwaliteit) van het ideaal, noch de steeds veelvuldiger optredende afwij-

kingen ervan doen af aan het bestaan van die ban. Op zichzelf geeft dit Amerika, zelfs in zijn perioden van zelfgenoegzaamheid, een grotere drijfkracht dan Europa.

Even tevoren heeft de schrijver dit idealisme een mythe genoemd. Maar een mythe die werkzaam is.

Wat is deze mythe, de mythe van de „American Way of Life”?

Het is een geloof, volgens de schrijver, dat alle aspecten van het Amerikaanse leven omvat: geloof in de democratie, in de goedheid des mensen, in particulier initiatief en in God (de politieke, ethisch-sociale, economische en religieuze aspecten). Het is een geloof met zijn eigen symbolen (de vlag en de sacrosancte constitutie), zijn eigen rites (de dagelijkse eed aan de vlag op de scholen), zijn eigen heiligen (Washington, Lincoln). Dit „geloof” beheerst veel van het Amerikaanse leven. Men merkt zijn invloed bijvoorbeeld in orthodoxe kerken. Men kijkt als Europeaan verbaasd op als men des zondags in de eredienst, naast de kansel aan de ene zijde de Amerikaanse vlag ziet opgesteld en aan de andere zijde van de kansel de evangelie-vlag:

De oorsprong van de wijsbegeerte der wetsidee

Fundamentele Vragen XVII

De oorsprong van de wijsbegeerte der wetsidee moeten we zoeken tussen de data van verschijnen van de dissertaties van en het uitspreken van de inaugurele redevoeringen door de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd. Dat is in dezelfde tijd waarin de beweging van de jongeren met hun publicaties in De Reformatie begint.

Tussen 1918 en 1926 zijn met name de publicaties van Dooyeweerd van belang. We zullen daarom van het werk van Dooyeweerd uitgaan, al moet men zich realiseren dat de samenwerking tussen Vollenhoven en Dooyeweerd van groot belang is geweest. Dooyeweerd zei in zijn inaugurele rede: „Een heerlijke gedachte is het mij daarbij, dat gelijktijdig met mij een man aan deze universiteit is geroepen met wien ik mij niet slechts door banden van aanverwantschap, maar nog inniger door banden van jarenlange vriendschap en geestesverwantschap verknocht weet”. Dooyeweerd en Vollenhoven, allebei geboren in Amsterdam, allebei wonend in Den Haag, keerden in 1926 allebei naar Amsterdam terug. Daarom kon Vollenhoven antwoorden in zijn rede: „Dat het op zichzelf moeilijk vertrek uit de hofstad niet met zich brengt een blijvende verbreking van het zoo vruchtbaar contact met dr. Dooyeweerd, wijl ge hem tegelijk met mij aan onze Hoogeschool hebt geroepen, vergrootte m'n vreugd niet weinig”.

Dooyeweerd kreeg na zijn promotie een functie bij de gemeente-secretarie te Leiden en vanaf 1919 bij het departement voor landbouw, nijverheid en handel te 's-Gravenhage. In 1922 wordt hij adjunct-directeur bij de dr. Kuiper-Stichting, waar hij gelegenheid tot studie heeft.

Als adjunct-directeur van de dr. Kuiper-Stichting werd Dooyeweerd in oktober 1923 redactielid van het blad „Nederland en Oranje”. Ter inleiding van de meer praktische rubriek van deze stichting in dit blad merkt Dooyeweerd op: „Voor dieper wijsgeerig onderzoek van onze beginselen — een fundamentele zijde van den arbeid der stichting — is natuurlijk in een rubriek van „Nederland en Oranje” geen plaats. De resultaten van deze grondleggende studie zullen te zijner tijd zelfstandig door de stichting worden gepubliceerd” (IV jrg. no. 7, okt. 1923 p. 98). In deze opmerking lezen we dat Dooyeweerd een studieprogramma bezat toen hij zich aan de dr. Kuiper-Stichting verbond met als inhoud een grondlegend, wijsgerig gefundeerd onderzoek naar de calvinistische beginselen inzake staat, maatschappij en wetenschap. Ter uitvoering van dit plan vinden we vier artikelen in „Nederland en Oranje” over „het calvinistisch beginsel der souvereiniteit in eigen kring als staatkundig beginsel”. In het eerste artikel vinden we het

geel-wit. Dit, alle aspecten van het leven omvattende „geloof”, deze „mythe” van de Amerikaanse „Way of Life” is voor de Amerikanen hun cultuur. Daarom komt deze schrijver tot de uitspraak, dat een debat over Amerikaanse cultuur zinloos is, zolang wij er Europese maatstaven bij aanleggen. Hij noemt deze cultuur de **katholieke** Amerikaanse cultuur. „Alleen al wegens haar katholiciteit is zij niet te vergelijken met de Europese cultuur (of culturen). Dit gebruik van woorden, die niet meer dezelfde begrippen dekken of dezelfde gevoelswaarden hebben, leidt tot heilloze begripsverwarringen, ditmaal tussen America en Europa. Deze worden nog vergroot door het automatische geloof in Europa, dat de Amerikaanse cultuur een loot is van de Europese stam, die zonder zijn voeder zou sterven. Dit mag misschien waar zijn voor de Amerikaanse „culture” die nog veel dankt aan Europese impulsen, voor de Amerikaanse cultuur, „the American Way of Life” geldt dit niet”.

Tot zover voor ditmaal. Volgende keer over de „godsdienst” en haar plaats in deze cultuur of American Way of Life.

J. MEESTER.

eerste begin van de wijsbegeerte der wetsidee, in het vierde artikel komen we voor het eerst het woord **wetsidee** tegen naast het woord **wetsgedachte**. De „geboorte” van de wijsbegeerte der wetsidee moet in de eerste helft van 1924 gedateerd worden. Het eerste artikel is namelijk van maart 1924 en het vierde van augustus 1924.

De oorsprong is niet hetzelfde als de geboorte. De oorsprong van een gletsjerrivier vinden we in het firnbekken, de geboorte bij de gletsjerpoot. Zo ook bij de wijsbegeerte der wetsidee.

Het eerste artikel van Dooyeweerd in „Nederland en Oranje” begint zo: „Naar Calvinistische belijdenis komt de souvereiniteit slechts toe aan God en heerscht God over ons door Zijn wet. Deze wet ontplooit zich in verschillende ordinantiën, naar gelang van de levenssferen, waarvoor zij door den Souvereinen Schepper is gesteld”. Oorsprong van alle wetenschap en leven is God. Ook wordt in deze zinnen verwezen naar Calvin, Gods Woord, en de belijdenis. Maar in wetenschappelijk opzicht moet men toch als oorsprong van deze zinnen wijzen naar Kuiper en Fabius; Kuiper die sprak over de souvereiniteit in eigen kring en Fabius die een proefschrift over de souvereiniteit schreef.

Op de tweede bladzijde van het eerste artikel lezen we: „Deze leer, door Luther zelf later prijsgegeven, lijdt aan innerlijke tegenspraak. Tweeërlei moraal is voor den Christen niet te aanvaarden. God kan zichzelf niet tegenspreken, als hij ons eenerzijds beveelt onze naaste lief te hebben en anderzijds aan de Overheid beveelt den moordenaar aan het leven te straffen. De fout ligt dan ook in de theorie en niet in een conflict tusschen de goddelijke ordinantiën”. Bij het begin van zijn publicatie verwerpt Dooyeweerd reeds de antinomie en de paradox. De souvereiniteit van de overheid brengt de doodstraf mee. Reeds bij voorbaat verklaart Dooyeweerd dat de doodstraf niet strijdt met het gebod: gij zult niet doden. Men voelt direct dat aan dit vooroordeel een idee omtrent Gods wet ten grondslag ligt. Verder bedenken we bij deze opmerking dat Fabius in 1919 een brochure schreef over het „Wezen van het Calvinisme”, waarin hij telkens herhaalt dat dit „wezen” is: „het op den voorgrond stellen van de souvereiniteit Gods” (p. 6, 18, 21 en 24). Ook publiceerde Fabius in 1906 en 1907 over de doodstraf. De problematiek van de leermeester is zeker van invloed geweest op het ontstaan van de wijsbegeerte van de leerling.

Het vierde artikel van Dooyeweerd in Nederland en Oranje draagt de ondertitel: „Nadere uiteenzetting van de Calvinistische wetsgedachte”. In een noot schrijft Dooyeweerd dat hij van plan was de reeks hiermee te eindigen, maar thans, na een half jaar, wil hij de gereformeerde wetsgedachte verder

bestuderen. Op deze **wetsidee** zal hij daarom in enige artikelen nader ingaan. Daarbij verwijst hij naar zijn „Calvinisme en Natuurrecht”, een brochure van de Calvinistische juristenvereniging, die in 1925 te Amersfoort zou verschijnen.

Intussen verschijnt in oktober 1924 het eerste nummer van Antirevolutionaire Staatskunde, orgaan van de dr. Abraham Kuypersstichting, onder redactie van Prof. mr. A. Anema, dr. E. J. Beumer, H. Colijn, mr. H. A. Dambrink, dr. H. Dooyeweerd, mr. V. H. Rutgers, J. Schouten en dr. J. Severijn. Colijn leidde het eerste nummer in en direct daarop volgt een op vele citaten gefundeerde studie van Dooyeweerd: „In den strijd om een christelijke staatkunde; proeve van een fundeering der calvinistische levens- en wereldbeschouwing in hare wetsidee”. Na twaalf breed uitgewerkte artikelen, waarin de wetsidee in de geschiedenis van de westerse wijsbegeerte kritisch wordt nagespoord, geeft Dooyeweerd in het februari-nummer van 1926 een samenvattend overzicht. Als het maandblad in 1927 overgaat in een kwartaalblad vinden we weer een overzicht. De inaugurele rede van Dooyeweerd is eigenlijk ook een samenvatting. Verdere haltes op de weg naar de uitgave van de drie delen van de

Wijsbegeerte der Wetsidee in 1935—1936 zijn:

1. In A.R. Staatskunde 1927 het artikel: „De oorsprong van de antithese tusschen christelijke en humanistische wetsidee en hare beteekenis voor de staatkunde”.
2. In A.R. Staatskunde 1928 het artikel: „Het juridisch causaliteitsprobleem in 't licht der wetsidee” en: „Beroepsmisdaad en strafvergoeding in 't licht der wetsidee”.
3. In A.R. Staatskunde 1930 het artikel: „De bronnen van het stellig recht in het licht der wetsidee”.
4. Het boek: „De crisis der humanistische staatsleer in het licht eener calvinistische kosmologie en kennistheorie”, Amsterdam 1931.

In elk van deze publicaties ontdekken we telkens weer een verbreding en verdieping. En ook de Wijsbegeerte der Wetsidee was niet het eindpunt, want de Engelse vertaling: *A new critique of theoretical thought*; Amsterdam en Philadelphia 1953—1958, blijkt een herziene en uitgebreide uitgave.

J. STELLINGWERFF.

ANTITHESE EN ISOLEMENT

IV (Slot)

Na de Vrijmaking

Men zegt wel eens: de **Vrijmaking** was meer dan een protest tegen bovenschrijftuurlijke bindingen en dogmatische constructies, het was een zich vrijmaken van dit algemene religieuze verval, een wederkeer tot waarschijnlijk schriftgetrouw leven. Dat zal de historie hopelijk nog bewijzen. Dat zullen wij dus nu hebben waar te maken. Want dat geschiedt niet per handtekening onder een Acte van Vrijmaking, maar alleen door een voortdurende persoonlijke en gezamenlijke bekering. Aan de vruchten zal ook deze boom gekend worden. Ik geloof niet dat een kerkelijke daad op zichzelf die vruchten garandeert. Het is niet moeilijk de symptomen van het verval te veroordelen en als goede volgingen van Schilder neen te zeggen tegen Gemene-gratie-ideeën, maar het eist een steeds weerkerende strijd om bekering als wij nu ook radicaal de religieuze geesteshouding achter die symptomen willen afzweren.

Natuurlijk is ook bij ons nog zoveel van de kuyperiaanse zuurdesem blijven hangen. Wij kunnen niet zomaar onze afkomst en scholing verloochenen. Ik geloof niet dat er met de Vrijmaking in dit opzicht principiële iets veranderd is. Dat is ook niet zo vreemd: ten eerste is de Vrijmaking een kerkelijke daad geweest; kerkelijk is er dus wel een principiële beslissing gevallen, maar dat betekent niet dat daarmee automatisch gegeven zou zijn dat wij over de gehele linie een radicaal andere instelling gekregen zouden hebben. Ten tweede is dit alles een zo diep-religieuze zaak, dat we ook niet kunnen verwachten, dat we ons in een punt des tijds ontworsteld zouden hebben aan een algemene geloofsinsinking. De oude, typisch kuyperiaanse **denkmethode**, gekarakteriseerd door scholastiek, intellectualisme en activisme, de houding van hoogmoed (we weten het toch altijd veel beter) en van gearriveerdheid (wij zijn klaar met de grondvragen), is evengoed bij ons terug te vinden.

Hernieuwde bezinning

Ik geloof dat ook onder ons **bezinning** op deze dingen nodig is. Een bezinning die begint met zich scherp af te vragen hoe wij schriftuurlijk moeten denken over antithese en isolement. Daarbij zullen we hebben te bedenken dat de antithese voor ons allereerst moet betekenen een radicale tegenstelling in het uitgangspunt en de richting van het denken. De mens moet kiezen: wil hij in zijn religie op God gericht zijn, of zich van Hem afwenden. Deze beslissende keuze moet zich uitwerken in heel het leven en openbaar komen in alle levensverbanden, maar zij blijft

ten diepste de religieuze positie-keuze van ons hart. Daarom is de antithese nooit identiek aan een aanwezige tegenstelling in de geschapen werkelijkheid, b.v. tussen stof en geest, tussen natuurlijke en geestelijke zaken, ook niet tussen kerk en alles wat buiten die kerk valt. De antithese is niet automatisch gegeven in het bestaan van het onderscheid tussen christenen en niet-christenen; zij wordt door God gesteld als opdracht. Uiteindelijk loopt de antithese ook immers dwars door ons eigen hart. Paulus ziet tweërlei wet in zijn binnenste strijden om de voorrang: de worsteling van de nieuwe mens tegen de oude mens. Vandaar dat een christelijke politieke partij niet is een partij van christenen (zoals men tegenwoordig zo sterk propageert in de C.H. Unie), maar een partij, die gegrond is op de christelijke beginselen en aan Gods Woord zijn uitgangspunt en richting ontleent. Zo kan ook een partij nooit zonder meer een partij van kerkleden zijn, maar zal zij alleen waarlijk antithetisch kunnen staan wanneer zij zich er metterdaad toe zet de Schriftuurlijke grondbeginselen voor de politiek te positiveren.

De antithese-idee maakt een christelijke politiek, christelijk onderwijs, enz. inderdaad noodzakelijk, maar gezien de gang van het christelijke organisatieleven, gezien de valse hantering daarin van de antithese, mogen we ons wel eens afvragen: kan en moet het nu alleen maar op deze typisch-kuyperiaanse manier? Is de vorm van onze organisaties niet ontleend aan die van de wereldse, alsof die vorm vrucht is van Gemene Gratie?

Is in alle gevallen een aparte organisatie even noodzakelijk of zelfs principiële geboden? Gaat ons leven niet gebukt onder een teveel aan organisatorische activiteit, zodat gezinsleven en persoonlijke studie daaronder lijden? Is de organisatie nog wel het bescheiden middel, dat een dienende taak heeft bij het nastreven van ons doel? Heeft de harmonie van het kerkelijk samenleven niet eerder te lijden van de organisaties, door het voortdurend opdringen van (niet-kerkelijke) organisatie-problemen, zoals zich dat uit in de kerkelijke pers, zelfs tot in Synodeboodschappen toe? In hoeverre is de principiële en wetenschappelijke uitwerking der gereformeerde beginselen beknot en tot onvruchtbaarheid gedoemd door het streven naar een zo breed mogelijke protestantse organisatie, waarin „dus” rekening gehouden moet worden met een aanzienlijk contingent ongereformeerden? Volgens welk criterium moeten de grenzen der organisatie bepaald worden? De mogelijkheden zijn vele: Avondmaalsgemeenschap (kerkklidmaatschap), belijdenisgemeenschap (3 Formulieren van Enigheid), doelgemeenschap (program), geloofsgemeenschap (alle christenen), combinaties hiervan (b.v. verbandsbelijdenis), enzovoort.

Ziehier een greep vragen, die ons moeten dringen tot een hernieuwde bezinning op de

grondvragen van de organisatorische activiteit.

Dat de antithese voor ons betekent de richting van ons denken en werken, houdt ook in dat we de antithese niet mogen opvatten als een afscheiding, een muur om ons heen. Door deze geografische voorstelling van de antithese doet onmiddellijk het gevaar van een terreinenleer op, waarbij het betrekkelijk onverschillig is of we deze afscheiding getrokken denken tussen natuur en genade, tussen christenen en niet-christenen, of tussen ware kerk en dwalende kerken. Deze tegenstellingen bestaan alle wel, maar zij duiden ten eerste geen verschillende terreinen aan, en worden ten tweede ten onrechte met de term antithese versierd. Het geografisch denken zit ons zó in het bloed, dat we haast niet anders over de gemeente kunnen denken dan als een afgrensbaar en afgegrensd geheel ergens in de wereld. De kerk is volgens de Belijdenis echter een geestelijke gemeenschap, verspreid en verstrooid over de gehele wereld. Vandaar ook onze hardnekkige pogingen om steeds weer in een letterlijk isolement te gaan. Onze organisaties en gemeenschappen dragen een sterk geïsoleerd karakter, tot in de taal toe (de tale Kanaans!). Heel sterk is het isolatie-streven te zien in onze persoonlijke omgang. Wij zijn nl. niet gewoon om te gaan met ongelovigen, wij vinden het een goede zede alleen met mensen uit eigen kerk te verkeren. Dit isolement werd wel in de Oude Bedeling geboden, doch is in de Nieuwe Bedeling radicaal verdwenen. Het onderwijs en het voorbeeld van Christus en van Paulus gaan regelrecht tegen een zodanig isolement in. Wij moeten ons ook maar eens gaan bezinnen op de reformatie van onze omgang. Wij zullen ook persoonlijk in de wereld moeten getuigen van de verlossing in Christus. Is het soms zo droevig bij ons gesteld met de evangelisatie-arbeid omdat wij deze omgang schuwen, en alleen maar weten te waarschuwen voor de „gevaarlijke vriendschappen”? Wij zullen ook de gelegenheid moeten zoeken tot geestelijk contact met onze medemens; als we vreemd zijn aan diens gedachtenwereld, kunnen we geeneens in verstaanbare taal tot hem spreken. En dan in deze omgang met de wereld maar meer staan in het waarschijnlijk isolement, nl. onze beginselvastheid. Wij moeten als een zoutend zout de wereld doortrekken, maar als het zout niet meer zoutend werkt, dient het nergens toe dan weggeworpen te worden.

Ik heb daarstraks gezegd, dat het nodig is ons te bezinnen over de vraagstukken rond antithese en isolement. Enkele punten ter bezinning heb ik trachten aan te geven. Tenslotte nog iets over die bezinning zelf. Waarschijnlijk bezinning moet aan twee vereisten voldoen, nl. zuivere kennis der realiteit en het zoeken naar de normen voor die realiteit. Die realiteitskennis betreft allereerst zelfkennis, kennis van de verdorvenheid en arglistigheid van ons hart. De verwerving van die kennis betekent vervolgens ook een nauwkeurige en eerlijke analyse van de feitelijke situatie. We kunnen niet de eis van Gods Woord voor een bepaalde situatie laten gelden, als we eerst die situatie zelf niet grondig kennen. Maar dan ook de realiteit spiegelen aan Gods Woord, dat een lamp voor onze voet moet zijn. In de Schrift alleen vinden we de normen voor ons gehele leven. Maar deze twee eisen gaan samen: de feitelijke werkelijkheid leren we pas kennen, wanneer we haar bezien door de bril van Gods Woord. Dat stelt Calvijn ook voorop als hij zijn Institutie begint te schrijven. De waarschijnlijk zelfkennis is alleen mogelijk door ware Gods-kennis. Voor deze bezinning is nodig een hart, dat bidt: „Uw Koninkrijk Kome”, en dat houdt geen leuze in van 'onze strijd op alle levensterrein', maar naar de H. Catechismus eerst: „regeer ons alzo door Uw Woord en Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen”. Ook is nodig een gemeenschap, waarbinnen een gezamenlijke worsteling mogelijk is. Het oog kan niet tot de hand zeggen: ik heb u niet nodig. Dat betekent tenslotte ook: wij als groepering binnen de kerk kunnen niet tot een andere richting zeggen: ik heb u bij deze bezinning niet nodig.

P. G. SMELIK.

BOEKBESPREKING

Woord en Wandel door P. Jongeling.

Uitgave Stichting Gereformeerd Gezinsblad, Groningen 1958.

De hoofdredakteur van het Gereformeerd Gezinsblad heeft een aantal door hem voor dit blad geschreven artikelenreeksen in dit werk gebundeld. Na een inleidend hoofdstuk: „De greep naar de jeugd” volgt een vijftal andere respectievelijk over „Het dansen”, „Gebetsgenezing”, „Film en Bioscoop”, „Lijkverbranding” en „Het kwaad van de gokzucht”. Reeds de opsomming van de onderwerpen toont aan dat we hier te doen hebben met een zeer aktueel geschrift. Dat is voor dagbladartikelen een niet geringe verdienste. Temeer waar de redakteur er in slaagde zijn themata ook op een zeer aktuele wijze te behandelen. Edoch — en nu komt de keerzijde van de medaille — wat voor het krantenartikel een verdienste is kan voor het boek een nadeel zijn. De krant schrijft van dag tot dag en verliest haar aktualiteit wanneer het volgende nummer van de pers komt. Maar het boek is bestemd voor een langere levensduur.

En geldt helaas voor vele boeken dat ze zichzelf overleven, dat geldt in veel sterkere mate voor het dagbladartikel. In dit geval wordt dat nog versterkt door de werkwijze van de auteur. Hij werkt in het Gezinsblad sterk „met schaar en lijmpot”. De grenzen tussen de redaktionele rubrieken en de persschouw worden niet al te scherp in acht genomen. Dat is voor de krant — we stellen het met nadruk vast! — nog geen nadeel: op deze wijze wordt de lezer georiënteerd en het geeft aan de behandeling van het onderwerp een grote mate van levendigheid. Maar dat wordt anders in het boek. Om duidelijk te maken wat we bedoelen geven we een voorbeeld. De Heer Jongeling begint met een herinnering aan het optreden van de reeds volkomen vergeten Indiase charlatan Sadhu Lam Jevaratnam in 1950, geeft een krantenverslag van diens optreden in Amsterdam, daarna een korter dito van een te Rotterdam gehouden séance, schrijft over gebedsdiensten in Engeland, Duitsland, Nederland; geeft een advertentie uit een kerkblad uit het noorden; vermeldt het rapport van de „Raad voor Kerk en Ziekenzorg” aan de hervormde synode, waarbij hij in het voorbijgaan zonder nader bewijs vaststelt dat het „in vrij sterke mate een barthiaans stempel” draagt, citeert „In de Waagschaal”; neemt een groot stuk van een kerkbodeartikel van dr P. Jasperse over (2 blzz.), citeert G. Westbroek, ds Roscam Abbing; geeft een artikel van G. J. Vermeer uit „De Hervormde Kerk” door (5 1/2 blzz.) en daarna een artikel van ds P. K. Keizer uit het „Calvinistisch Jongelingsblad” (4 1/2 blzz.). Het hoofdstuk beslaat 22 bladzijden, waarvan de pen van de schrijver er ongeveer 6 heeft gevuld. Daar komt bij dat hij op blz. 66 enige schriftplaatsen noemt, waarop de gezondbidders zich gaarne beroepen: Markus 16: 17, 18; 1 Cor. 12: 18; Jak. 5: 14—16, zonder dat deze teksten behoorlijk worden geëxegeseerd en van hun schijnbare bewijskracht voor de gebedsgenezers worden beroofd. De schrijver zegt: „Dit zijn enige van de meest aangehaalde teksten. Enkele andere Schriftplaatsen komen later nog wel ter sprake”.

Naar de inlossing van deze laatste belofte zochten wij tevergeefs. De samenstelling van dit artikel deed ons denken aan het mopje dat we eens hoorden over het schrijven van een boek: de kunst om van twintig oude boeken één nieuw boek te maken. De slotconclusie van het hoofdstuk beslaat één bladzijde en zegt o.a.: „In de kring der gebonden kerken zijn gelukkig waarschuwend stemmen opgegaan. Ds H. van Andel te 's Gravenhage schreef over „genezing op het gebed” enige goede artikelen, die ook in brochurevorm zijn uitgegeven”. Ds H. van Andel is thans reeds vele jaren predikant in Vancouver, Canada. En waarom deze brochure nu niet met titel en uitgever vermeld? Verder lezen we: „Anderzijds maakt „De Strijdende Kerk” propaganda voor de „gebedsgenezing”. Dit viel trouwens te verwachten: het blad verdedigt alles wat ongereformeerd is: de knoerijen van de synodes der gebonden kerken, het geschrijf van Thijs

Booij, aansluiting bij de Wereldraad van Kerken, enzovoort”. Dat gaat, strikt genomen, niet meer over de „Genezing op het gebed”, maar over de gebonden kerken. Het is ook niet meer juist: in „De Strijdende Kerk” zijn sedert dit hoofdstuk in het Gezinsblad verscheen, minder prettige artikelen aan het adres der gebonden kerken verschenen („minder prettig” — zij het uit tamelijk oecumenisch motief!) en „het geschrijf van Thijs Booij” is al aardig in het vergeetboek geraakt. We legden hier de vinger bij om aan te tonen: wat in een up-to-date krantenartikel kan, dat kan in een boek niet.

De uitgever zegt van dit boek: „Dit boek houdt zich bezig met vragen van de christelijke levenswandel. Het is geen poging tot het geven aan” (lees: „van”, G. V.) „een afgeronde gereformeerde ethiek”. Nu, dat blijkt uit het boek duidelijk. Wij achten het geen bezwaar dat we hier geen „afgeronde gereformeerde ethiek” geboden krijgen. Maar we hadden toch wel gaarne gezien dat de auteur nu hij besloot de dagbladartikelen in boekvorm uit te geven, zich er ook toe gezet had ze om te werken en ze van een beter ethisch fundament te voorzien, dieper op de kwesties in te gaan. Wanneer we voortzetting lezen: „Op deze vragen gaat hij uitvoerig en gedocumenteerd in, om er een Schriftuurlijk antwoord op te geven, zonder concessies aan de tijdgeest”, dan moet ons van het hart dat, terwijl het boek inderdaad uitvoerig de verschijnselen beschrijft juist de tijdgeest tamelijk in de schemering blijft: aan de „wereldbeschouwelijke” vragen, die hier aan de orde zijn, komt het boek niet eens toe.

Toch kunnen we voor dit boek dankbaar zijn. Het oriënteert, onderneemt een hartelijk te waarderen poging met name aan onze jeugd „weg en wandel” te leren. Het hoofdstuk over „Film en Bioscoop” bevat veel waarmee we goede winst kunnen doen. En daarom kunnen we het aan onze lezers ondanks bezwaren tegen de opzet, die zich met name na de bundeling doen gevoelen, hartelijk ter lezing aanbevelen.

G. VISEE.

PERSSCHOUW

Maria-afgoderij

In Zuid-Amerika wordt onder de roomsen een felle actie gevoerd ten behoeve van nog weer een nieuw Maria-dogma. Met haar hemelvaart is ze nog niet genoeg „geëerd”. Door middel van plakaten en biljetten circuleert daar de volgende oproep:

„Arbeiders van Zuid-Amerika, ondertekent onze petitie voor een spoedige afkondiging van het dogma van het genade-middelaarschap van Maria!”

Met deze „zuidamerikaanse” haast is het nederlandse r.k. weekblad De Bazuin niet bijster ingenomen. „Dat alles is voor ons werkelijk „verbijsterend” schrijft Dr A. van der Wey O.Carm. in dat blad.

Hij spreekt van een „bedenklijke ijver” en een „onevenwichtige Maria-verering”. En beziet dan deze agitatie in het kader van de situatie in Zuid-Amerika. Aldus:

„De situatie van het katholicisme in Zuid-Amerika is naar veler mening zeer gevaarlijk en droevig: weinig geloofskennis, gebrek aan zielzorgers en veel wonderlijke devoties. In veler besef staat Maria centraler dan Christus, zodat men van een onevenwichtige Maria-verering moet spreken.

In gesprekken met missionarissen uit Brazilië kwam dit thema vaak ter tafel. Als wij dan opmerkten, dat ze te weinig aandacht voor Christus hadden en daardoor te veel voor Maria, was meestal het antwoord: Gelukkig, dat ze ten minste dat nog hebben, want dan worden ze niet zo gauw protestant.

Nu wordt hun voorspelling niet erg gehonoreerd, want juist in de laatste jaren heeft het Amerikaanse protestantisme er vele ziel-tjes gewonnen.

Dat was ook wel te voorzien, want ten tijde van de Reformatie werd Maria vaak ook overdreven vereerd en Christus te weinig. Een niet juist gerichte en onevenwichtige Maria-verering waarborgt niet het behoud van het katholicisme, integendeel. Maria-verering is echt katholiek en christelijk, mits Christus centraal blijft en alle verering van Maria

gebaseerd wordt op haar positie in het goddelijk heilsplan.

Zegt men veelal „Door Maria tot Christus”, wij voelen minstens zoveel voor de stelling: „Door Christus tot Maria!” Immers, vanuit Christus zal men de juiste plaats van Maria in Gods heilsplan het beste kunnen vaststellen en behouden blijven voor overdrijving en onevenwichtigheid....”

Die satz: „Door Maria tot Christus” leest men ook op de gevel van de basiliek van Lourdes. Dat is in Europa. Er is niet zo veel verschil tussen de roomsen hier en daar. „Overdrijving” van iets betekent niet een principiële afwijzing of correctie daarvan. De roomsen hebben de man in de paus, de vrouw in Maria vergoddelijkt. Karl Barth noemde dat terecht anti-christelijk.

KERKNIEUWS

Beroepen te Zwijndrecht: J. H. v. d. Hoeven te Houwerzijl;

Te Bedum: H. J. de Vries te Berkel.

Aangenomen naar Terneuzen: Kand. H. Smit te Utrecht.

Bedankt voor Blokzijl, Goes, Schouwerzijl en Sliedrecht.

Afscheid: Ds W. v. d. Lingen van Zwijndrecht hoopt 1 Juni afscheid te preken.

Preekconsent. De classis Rotterdam verleende aan stud. A. Kawer, Lijsterbeslaan 5, Schiebroek preekconsent voor de tijd van een half jaar.

Adressen: Ds J. Keizer te Brouwershaven heeft het tel. no 01119-224;

Ds Z. G. van Oene, Prins Hendrikstraat 5a, Zwolle, tel. 8913.

HENDRIK ROSE

en

JOHANNA ZIENA BORGER

geven U mede namens wederzijdse ouders kennis dat zij — zo de Here wil — in het huwelijk zullen treden.

De voltrekking zal geschieden ten Gemeentehuize te Emmen, op vrijdag 6 juni om 14.00 uur.

Kerkelijke bevestiging om 14.30 uur in een kerkdienst uitgaande van de Gereformeerde Kerk te Emmen, Prinsenlaan, waarin hoopt voor te gaan de Weleerwaarde Heer Ds J. van der Haar.

Leeuwarden, Sperwerstraat 12.

Emmen, Meerstraat 284.

Voorlopig adres: Vijverstraat 9, Leeuwarden.

Gelegenheid tot feliciteren: van 16.30 tot 18.00 uur, in hotel „t Heerenhof”.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

Met 1 april begon de nieuwe jaargang van ons blad. We verzoeken onze abonné's hun abonnementsgeld f 5.— per halfjaar of f 10.— per jaar te willen overmaken op postrekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist met bijvermelding voor OPBOUW.

De incassokosten zijn tegenwoordig zo hoog, dat we vertrouwen dat onze abonné's aan ons verzoek zullen voldoen.

DE ADMINISTRATIE.

ADVERTENTIE-TARIEF:

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

★

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.